

Црвен крст на Република Северна Македонија
Kryqi i Kuq i Republikës së Maqedonisë së Veriut

AUSTRIAN RED CROSS

Federal Ministry
Republic of Austria
Social Affairs, Health, Care
and Consumer Protection

DORACAK

PËR NJOHJEN E DHUNËS NË FAMILJE DHE
DHUNËS NË BAZË GJINORE NDAJ GRAVE

DEDIKUAR PËR KUJDESTARË PËR NDIHMËN DHE
KUJDESHIN PËR PERSONAT E MOSHUR DHE TË
PERSONAVE ME AFTËSI TË KUFIZUARA

Kryqi i Kuq i Republikës së Maqedonisë së Veriut

Rreth Botuesit: d-r Sait Saiti

Shkup, 2023

Autor: Dushanka Petrova

Doracaku është përgatitur në kuadër të Projektit “Zbutja e efekteve dhe pasojave të COVID-19 tek më të cenuarit në shoqëri me fokus të veçantë tek të moshuarit”, mbështetur nga Ministria Austriake e Punës Sociale, Shëndetësisë, Kujdesit dhe Mbrojtjes së Konsumatorit dhe Kryqit të Kuq Austriak.

PËRMBAJTJA

Hyrje	4
Njohje me terminologjinë – çka nënkupton dhuna familjare dhe ajo në bazë gjinore	6
Llojet e dhunës familjare	8
Kush mund të kryejë dhunë në familje?	10
Llojet e dhunës ndaj grave	11
Ekspozimi i të moshuarve ndaj dhunës	12
Ekspozimi i personave me aftësi të kufizuar ndaj dhunës	13
Njohja e shenjave të dhunës	14
Ku mund të raportohet dhuna?	16
Roli i institucioneve dhe organizatave kompetente në trajtimin e problemit të dhunës në familje dhe dhunës me bazë gjinore ndaj grave	17
Masat për mbrojtjen e viktimave	21
Masat për mbrojtjen e viktimave në QPS	22
Format për mbrojtjen e fëmijëve – viktima të dhunës	23
Masa të përkohshme ndaj autorëve për shkak të mbrojtjes së viktimave	24
Literaturë e përdorur	26

HYRJE

Ky doracak doli si nevojë praktike për kujdestarët për të ndihmuar dhe kujdesur për të moshuarit dhe personat me aftësi të kufizuara, të trajnuar nga Kryqi i Kuq i Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe të përgatitur në kuadër të projektit: “Zbutja e efekteve dhe pasojave të COVID-19 në më vulnerabël në shoqëri me fokus të veçantë tek të moshuarit”, financuar nga Ministria Austriake e Çështjeve Sociale, Shëndetësisë, Kujdesit dhe Mbrojtjes së Konsumatorit, me mbështetjen e Kryqit të Kuq Austriak.

Në kuadër të projektit u organizuan tre punëtori treditore me kujdestarët e Kryqit të Kuq, ku pjesëmarrësit u njohën me problemin e dhunës në familje dhe me bazë gjinore, format përmes të cilave ajo shprehet, njohjen e saj, institucionet ku viktimat mund të kërkojnë dhe të marrin ndihmë dhe mbrojtje, si dhe të sensibilizojnë kujdestarët për domosdoshmërinë e referimit të personave, për të cilët kanë njohuri ose vetëm indikacione se janë viktimat të dhunës, për trajtim dhe mbrojtje të mëtejshme në institucionet përkatëse kompetente.

Gjatë punës u konstatua se është e nevojshme që pjesëmarrësit të kenë një rikujtim praktik të përmbajtjes që u përpunua gjatë punëtorive, e cila rezultoi në krijimin dhe shtypjen e këtij doracak. Në doracak janë përpunuar në mënyrë sistematike të gjitha fushat e rëndësishme, të cilat janë përpunuar më në detaje gjatë trajnimeve përmes prezantimeve dhe punëtorive.

Dhuna në familje dhe dhuna me bazë gjinore ndaj grave është një problem madhor si për individët dhe familjet e prekura, ashtu edhe për shoqërinë në tërësi. Ekziston një numër i madh i institucioneve kompetente për trajtimin e problemit të dhunës në familje dhe dhunës me bazë gjinore ndaj grave, por raportimi i këtij problemi ende nuk është në nivelin e dëshiruar. Shkak për këtë janë stereotipet e shumta, qasja e pakoordinuar e ofruesve të shërbimeve, ndërgjegjësimi i pamjaftueshëm i viktimave të dhunës për të drejtat e tyre dhe mënyrat e mbrojtjes nga dhuna, si dhe mungesa e besimit në mbështetjen institucionale.

Prandaj, po bëhen përpjekje nga profesionistë në institucionet shtetërore dhe nga vullnetarë në shoqatat e qytetarëve për ngritjen e nivelit të sensibilizimit të popullatës së përgjithshme për seriozitetin e këtij problemi dhe ndërgjegjësimin për fushëveprimin e punës së të gjitha institucioneve kompetente.

Seria e trajnimeve të organizuara nga Kryqi i Kuq i Republikës së Maqedonisë së Veriut, të dedikuara për kujdestarët për të ndihmuar dhe kujdesur për të moshuarit dhe personat me aftësi të kufizuara, është një hap serioz përpara në sensibilizimin e ofruesve të shërbimeve për seriozitetin e problemit të dhunës, duke njohur treguesit e dhunës dhe referimi i mëtejshëm i viktimave në institucionet përkatëse kompetente vendore me qëllim të mbrojtjes dhe parandalimit të tyre nga rreziku i mëtejshëm për jetën dhe shëndetin e tyre. Përkatësisht, këto aktivitete kanë një rol të rëndësishëm në parandalimin dhe njohjen e dhunës potenciale në familje dhe me bazë gjinore tek të moshuarit dhe personat me aftësi të kufizuara, të cilët si kategori e cënueshme e qytetarëve në shoqërinë tonë ishin veçanërisht të ekspozuar ndaj rrezikut të dhunës, në kushtet e pandemisë globale të Covid 19.

Tre punëtori
treditore me
kujdestarët e
Kryqit të Kuq

Dhuna në
familje dhe
dhuna me
bazë gjinore
ndaj grave
është një
problem
madhor për
shoqërinë në
tërësi

Është e
nevojshme që
pjesëmarrësit
të kenë një
rikujtim
praktik të
përmbajtjes

Shkak për
këtë janë
stereotipet e
shumta

Seria e
trajnimeve të
organizuara
nga Kryqi i
Kuq i RMV ka
efekt pozitiv
në dhënien e
shërbimeve

Njohja me terminologjinë - çfarë do të thotë dhuna në familje dhe me bazë gjinore

Dallimi midis dhunës me bazë gjinore dhe dhunës në familje është i rëndësishëm, sepse mënyra se si një vend duhet t'i trajtojë ato është e ndryshme.

Dhuna në familje kryhet brenda mjedisit familjar dhe mund të provokohet dhe kryhet nga kushdo, ndaj çdo anëtar i familjes.

Dhuna me bazë gjinore përkufizohet si dhunë nga një burrë ndaj një gruaje vetëm sepse ajo është grua; dhunuesi është një partner martesor ose jashtëmartesor aktual ose i mëparshëm, ose një person me të cilin gruaja nuk ka pasur fare marrëdhënie të ngushta personale (dmth. dhunë e manifestuar si diskriminim, sjellje seksiste, situatë pabarazie dhe marrëdhënie pushteti dhe kontrolli nga burri mbi gruan).

- **„Seksi”** i referohet karakteristikave fizike të një individi (sistemi riprodhues, kromozome, hormone) që përcaktojnë seksin e caktuar për individët në lindje, bazuar në një kombinim të karakteristikave fizike dhe organeve të brendshme riprodhuese;
- **„Gjinia”** nënkupton rolet, sjelljet, aktivitetet dhe atributet e ndërtuara shoqërisht që një shoqëri e caktuar i konsideron të përshtatshme për gratë dhe burrat;
- **„Dhunë në familje”** nënkupton ngacmimin, fyerjen, rrezikimin e sigurisë, lëndimin fizik, dhunën seksuale ose të tjera psikologjike, fizike ose ekonomike që shkakton një ndjenjë pasigurie, kërcënimi ose frike, duke përfshirë kërcënimet për veprime të tilla, ndaj bashkëshortit, prindërve ose fëmijëve ose ndaj personave të tjerë që jetojnë në një bashkësi martesore ose jashtëmartesore ose në familje të përbashkët, si dhe ndaj bashkëshortit aktual ose ish-bashkëshortit, partnerit të zakonshëm ose personave që kanë një fëmijë të përbashkët ose janë në një marrëdhënie të ngushtë personale, pavarësisht nëse kryesi ndan ose ndante të njëjtën banesë me viktimën ose jo.
- **„Dhunë nga partneri intim”** nënkupton sjelljen e një bashkëshorti ose partneri aktual ose të mëparshëm që shkakton dhunë fizike, seksuale, psikologjike ose ekonomike.
- **„Dhunë me bazë gjinore ndaj grave”** është dhuna e drejtuar ndaj një gruaje për shkak se ajo është grua ose dhunë që e prek atë në mënyrë disproporcionale thjesht sepse është grua. Marrëdhënia e pabarabartë e pushtetit midis grave dhe burrave është edhe rezultat dhe shkak i dhunës me bazë gjinore ndaj grave, gjë që e bën atë më shumë një problem shoqëror dhe jo individual.
- **„Dhuna ndaj grave”** është një shkelje e të drejtave të njeriut, diskriminim ndaj grave dhe i referohet të gjitha akteve të dhunës me bazë gjinore që çojnë ose ka të ngjarë të çojnë në dëmtime ose vuajtje fizike, seksuale, psikologjike ose ekonomike ndaj grave, duke përfshirë të drejtpërdrejta dhe kërcënimet indirekte dhe frikësimi i veprimeve të tilla, zhvatja, kufizimi arbitrar dhe/ose privimi i lirisë, pavarësisht nëse ato ndodhin në jetën publike apo private;
- **„Marrëdhënie të ngushta personale”** janë marrëdhëniet personale ndërmjet personave që janë ose kanë qenë në një marrëdhënie partneri, pavarësisht nëse dhunuesi ndan apo e ka ndarë të njëjtin vendbanim me viktimën apo jo;

Dhuna në familje

Dhuna me bazë gjinore

Seksi

Gjinia

Dhunë nga partneri intim

Dhuna ndaj grave

Marrëdhënie të ngushta personale

1) Dhuna fizika

Dhuna fizike nënkupton:

- shtyrje
- ngulfatje
- tërheqje për flokë
- grrithje
- goditje me shuplaka
- goditje me duar
- goditje me këmbë
- goditje me sende
- shkaktimi i lëndimeve me lloje të ndryshme armësh
- djegie e qëllimshme (për shembull me cigare)
- mbyllje
- lidhje
- ndalesa e ndihmës nga mjeku
- forma të tjera të dhunës fizike dhe keqpërdorimit

2) Dhuna psikike

Dhuna psikike është kur autori viktimës:

- i tregon asaj se ku mund ose nuk mund të shkojë
- i tregon asaj se me kë mund ose nuk mund të shoqërohet
- e kërcënon se do ta lëndoje
- kërcënon se do të dëmtojë një person tjetër të afërt me viktimën
- e shantazhon
- talle me të në publik
- e fyen atë
- e nënvlerëson atë
- nuk e vlerëson punën që ka bërë
- i thotë se është e sëmurë mendore ose e paqëndrueshme
- forma të tjera të dhunës emocionale

3) Dhuna seksuale

Dhuna seksuale nënkupton:

- puthje e detyruar
- prekje e detyruar
- përdhunim
- dërgon komente me përmbajtje seksuale pa pëlqimin e viktimës
- forma të tjera të dhunës dhe abuzimit seksual

4) Dhuna ekonomike

Dhuna ekonomike nënkupton:

- kur viktimës i mohohet ose i kufizohet qasja në paratë e sajë
- kur një tjetër i mban të gjitha paratë e viktimës
- kur dikush përdor paratë e viktimës pa lejen e saj
- kur dikush merr me forcë paratë e viktimës
- forma të tjera të dhunës ekonomike dhe abuzimit

Kush mund të kryejë dhunë në familje?

Dhuna në familje kryhet nga dikush që është i afërt me viktimën dhe është anëtar i familjes. Mund të jete:

- bashkëshorti
- prindi/ërit ose fëmijët ose persona të tjerë që jetojnë në një bashkim martesor ose bashkëjetues ose në një familje të përbashkët me viktimën
- bashkëshorti aktual ose ish-bashkëshorti ose partneri ligjor i viktimës
- një person me të cilin viktimë ka një fëmijë të përbashkët ose me të cilin është në një marrëdhënie të ngushtë personale, pavarësisht nëse dhunuesi ndan ose ka ndarë të njëjtin vendbanim me viktimën apo jo.

Llojet e dhunës ndaj grave

Gratë, përveç familjes, viktimat të dhunës mund të jenë edhe në një kontekst tjetër më të gjerë, ndaj dallojmë disa lloje të dhunës ndaj grave, konkretisht:

- Dhuna fizike
- Dhuna mendore
- Dhuna ekonomike
- Përndjekja
- Ngacmim seksual
- Ngacmimi seksual në internet
- Dhuna seksuale dhe përdhunimi
- Martesat e detyruara
- Gjymtimi gjenital femëror
- Aborti i detyruar dhe sterilizimi i detyruar
- Femicidi – vrasja, e cila është forma më e rëndë e dhunës ndaj grave

Ndryshe nga dhuna në familje, dhuna me bazë gjinore ndaj grave mund të ushtrohet jo vetëm nga një anëtar i familjes, por edhe nga çdo person tjetër, zakonisht burrë, nga mjedisi i punës dhe shoqëror i gruas.

Ekspozimi i të moshuarve ndaj dhunës

Llojet specifike të dhunës tek të moshuarit:

Keqpërdorimi i ilaçeve:

- kur dikush nuk i jep të moshuarit ilaçe për të zvogëluar aftësitë e tij
- kur dikush i jep të moshuarit ilaçin e gabuar në mënyrë që të ketë dhimbje ose probleme të tjera shëndetësore
- kur të moshuarit i jepen më shumë ose më pak ilaçe se sa i ka thënë mjeku
- kur dikush vjedh ilaçet e të moshuarit për t'i pirë ose për t'i shitur

Neglizhenca dhe mos përkushtimi i vëmendjes në krahasim me:

- të ushqyerit e drejtë
- nevojat mjekësore
- nevoja tjera fizike dhe fiziologjike

Ekspozimi i personave me aftësi të kufizuara ndaj dhunës

Personat me aftësi të kufizuara, ashtu si personat pa aftësi të kufizuara, mund të jenë viktimë të dhunës në familje dhe me bazë gjinore nga persona të njohur dhe të afërt, por edhe nga persona të tjerë me të cilët duhet të jenë në kontakt dhe komunikim:

- pjesëtarët e familjes
- mashkull apo femer
- i dashuri apo e dashura
- punonjësit në institucione
- njerëz që duhet të kujdesen për ta, por disa prej tyre abuzojnë me të

Arsyet e dhunës në familje tek persona me aftësi të kufizuara janë:

- stereotipet
- përjashtimin ose më pak përfshirjen e personave me aftësi të kufizuara në shoqëri
- varësia nga ndihma e njerëzve të tjerë

STEREOTIP është një opinion për një grup të caktuar njerëzish që mund të jetë i gabuar.

Gratë me aftësi të kufizuara e kanë më të vështirë të gjejnë një punë sesa burrat me aftësi të kufizuara. Për shkak të kësaj, gratë me aftësi të kufizuara janë shpesh më të varfra dhe më pak të përfshira në shoqëri sesa burrat me aftësi të kufizuara. Gratë me aftësi të kufizuara janë më shpesh viktimë të dhunës në familje dhe me bazë gjinore dhe e kanë më të vështirë të marrin ndihmë, kryesisht për shkak të specifikave të aftësisë së kufizuar të tyre.

Njohja e shenjave të dhunës

Dhuna fizike

- mavijosje që viktimë nuk mund t'i shpjegojë
- djegie që viktimë nuk mund t'i shpjegojë
- gërvishtjet që viktimë nuk mund t'i shpjegojë
- shenja kafshimi që viktimë nuk mund t'i shpjegojë
- kocka të thyera që viktimë nuk mund t'i shpjegojë
- përgjigje të paqarta kur pyeten për një dëmtim
- të kujdesshëm me kontaktin fizik
- probleme me gjumin
- lëndime të reja para se të shërohen lëndimet e vjetra

Dhuna psikike

- viktimë fillon të sillet në mënyrë të pazakontë
- viktimë fillon të bëhet e dhunshme
- viktimë fillon të tërhiqet
- viktimë fillon të bëjë gjithçka që i thotë ngacmuesi
- viktimë kërkon vazhdimisht falje
- viktimë fillon t'i thyjë gjërat me qëllim
- aftësi e zvogëluar për t'u përballur me situata të njohura
- viktimë është në ankth kur duhet të shkojë diku
- viktimë është në ankth kur duhet të shkojë me një person

Dhuna seksuale

- veshje ose të brendshme të ndotura ose të grisura
- dhimbje gjatë ecjes ose uljes e cila nuk mund të shpjegohet
- infeksione të shpeshta urinare
- lëndime të organeve gjenitale
- shqetësim emocional, shfaqja e lodhjes dhe depresionit

Dhuna ekonomike

- viktima duket sikur nuk ka financat e veta sipas pamjes së jashtme fizike (veshja, ushqimi), megjithëse ka burime financimi - rrogë/pension.
- jetë në mjerim dhe varfëri, megjithëse ka burime financimi.

Ku mund të raportohet dhuna?

Zyrtarët në institucionet si dhe gjykatat kompetente në procedurën e dhunës në familje janë të obliguar të veprojnë urgjentisht, me vëmendjen e duhur ndaj interesave dhe nevojave të viktimës, veçanërisht kur viktimë është fëmijë, i moshuar, person i paaftë të kujdeset për veten dhe një person me aftësi të kufizuar ose të privuar biznesi.

Sipas ligjit, çdo qytetar është i detyruar të denoncojë në komisariat, qendrën e punës sociale, shoqatën ose në linjën Kombëtare SOS për njohuritë e dhunës në familje.

- Mos raportimi i dhunës dënohet.

Dhuna në familje dhe dhuna me bazë gjinore mund të raportohet në:

- Qendrën për punë sociale
- MPB
- Entin shëndetësor
- Shoqatë e qytetarëve e cila ofron shërbime të caktuara për viktimat e dhunës
- Linjë SOS

Roli i institucioneve dhe organizatave kompetente në trajtimin e problemit të dhunës në familje dhe dhunës me bazë gjinore ndaj grave

1. Qendra për punë sociale

Qendrat për punë sociale, sa i përket fushëveprimit të punës, janë pjesë e sektorit të mbrojtjes sociale të Ministrisë së Punës dhe Punës Sociale. Sipas rregullores ligjore, Qendra për Çështje Sociale funksionon si institucion profesional me kompetenca publike për kryerjen e punëve të mbrojtjes sociale.

Si autorizime publike, qendra për punë sociale i kryen këto punë:

- Vendos për të drejtat e mbrojtjes sociale,
- Vendos për çështje të përcaktuara me rregullore të së drejtës familjare,
- Vepron sipas çështjeve të përcaktuara me dispozita penale,
- Kryen edhe punë të tjera të përcaktuara me ligj.

Gjatë zbatimit të mbrojtjes sociale dhe punës profesionale, qendra:

- Zbulon, monitoron dhe studion dukuritë dhe problemet sociale,
- Aplikon dhe zbaton format e duhura të mbrojtjes sociale dhe ndihmon menjëherë një qytetar, familje ose grup popullsie, përfshirë viktimat e dhunës në familje dhe me bazë gjinore,
- Zhvillon punën parandaluese,
- Zhvillon dhe zbaton forma jointucionale të mbrojtjes sociale,
- Inkurajon, organizon dhe koordinon vullnetarë nga radhët e qytetarëve, shoqatat e tyre, organizatat humanitare, organizatat që zbatojnë programe të mbrojtjes sociale,
- Kryen edhe punë të tjera të përcaktuara me ligj

Lista e QPS në RMV mund të gjendet në linkun e mëposhtëm:

<https://www.mtsp.gov.mk/institucii.nsp>

2. Policia

Policia kujdeset për parandalimin e prishjes së rendit dhe qetësisë publike, si dhe për sigurinë e qytetarëve, në mënyrë që çdo formë apo tentativë për të ushtruar dhunë ndaj viktimave të raportohet në komisariatit më të afërt. Kallëzimi mund të jetë nga individë, institucione, si dhe kallëzime anonime, sipas të cilave policia është e detyruar të veprojë.

Policia ofron ndihmë për viktimat e dhunës në familje/gjini në koordinim me institucionet tjera kompetente (Qendra për punë sociale, prokuroria themelore publike, gjykatat, shëndetësia, shoqatat e qytetarëve). Kontakti i drejtpërdrejtë dhe marrja e deklaratës nga viktimat bëhet nga polic të trajnuar, në bashkëpunim me QPS-në.

Informacioni se si viktimat mund të përdorin aplikacionin “Ji e sigurtë”, i cili mund të përdoret përmes telefonave inteligjentë, mund të gjenden në këtë lidhje:

<https://mvr.gov.mk/vest/14768>

Punonjësi i policisë, sa herë që ka denoncim për dhunë në familje, dhe për të eliminuar një rrezik të menjëhershëm dhe serioz për jetën dhe integritetin fizik të viktimës dhe familjarëve të saj, është i detyruar të shkojë në vendngjarje dhe të përgatisë raportin e policisë menjëherë.

3. Entet shëndetësore

Mjekët e familjes, mjekët e urgjencës dhe mjekët specialistë nga fusha të ndryshme janë në gjendje të njohin lëndimet fizike dhe llojet e tjera të lëndimeve që vijnë nga dhuna në familje/gjini.

Institucionet shëndetësore janë të obliguara që menjëherë të kryejnë ekzaminim dhe trajtim tjetër mjekësor të viktimës dhe për të njëjtën çështje dokumentacionin përkatës mjekësor për lëndimin e konstatuar. Në të njëjtën kohë, ata janë të detyruar të denoncojnë dhunën në polici ose QPS.

4. Shoqatat e qytetarëve

Në varësi të programit të tyre dhe projekteve për të cilat kanë arritur të marrin burime financiare, OJQ-të/shoqatat e qytetarëve zakonisht punojnë në:

- njohja e publikut me problemin e dhunës në familje dhe me bazë gjinore (përmes fushatave, paneleve, shtypjes së fletushkave, broshurave apo materialeve të tjera edukative dhe informuese);
- seminare dhe trajnime me grupe të caktuara profesionistësh, për t'i trajnuar ata për të punuar me viktimat dhe autorët e dhunës;
- ofrimi i shërbimeve për viktimat dhe/ose autorët e dhunës (qendra këshillimi, strehimore, qendra krizash, linja SOS) etj.

Për të qenë në gjendje t'u ofrojnë shërbime viktimave / autorëve të dhunës, shoqatat e qytetarëve duhet të regjistrohen për të ofruar shërbime të mbrojtjes sociale, konkretisht në regjistrin e shoqatave në fushën e mbrojtjes sociale, i cili mbahet nga MPPS dhe është në dispozicion në faqen e mëposhtme të internetit:

<https://www.mtsp.gov.mk/content/images/kom/1/REGISTAR.jpg>

Linja Kombëtare SOS falas për raportimin e dhunës në familje dhe me bazë gjinore mund të gjendet në këtë lidhje:

https://www.mtsp.gov.mk/covid-19-ns_article-zrtvite-na-semejno-nasilstvo-covid19.nspx

5. Njësitë e vetqeverisjes lokale (komunat)

Njësitë e vetqeverisjes lokale (komunat) kanë detyrimin t'i drejtojnë qytetarët se ku të drejtohen për të denoncuar dhunën në familje dhe/ose me bazë gjinore, por kanë edhe autoritetin ligjor për të zhvilluar të gjitha llojet e shërbimeve për viktimat/ autorët e dhunës. Fatkeqësisht, kjo kompetencë praktikohet shumë pak nga NJQL-të, ndaj të gjithë profesionistët që merren me këtë problem dhe veçanërisht anëtarët e këshillave komunal duhet të inkurajojnë komunat në programet e tyre vjetore financiare dhe programet e punës që të parashikojnë zhvillimin e burimeve për qytetarët nga territori i tyre që kanë një problem me dhunën në familje dhe/ose me bazë gjinore.

6. Ministria e drejtësisë

Ministria e Drejtësisë, me njësitë e saj rajonale ose nëpërmjet disa prej shoqatave të autorizuara për ndihmë juridike falas, është një burim i rëndësishëm, i cili u ofron viktimave ndihmë juridike të menjëhershme.

Më shumë informacion rreth këtij shërbimi mund të gjeni në këtë lidhje:

<https://www.pravda.gov.mk/usluga/11>

Ligji për ndihmën juridike falas rregullon dhënien e menjëhershme të ndihmës juridike falas, pa përcaktuar gjendjen financiare të viktimave të dhunës në familje, të cilat kanë nevojë për fillimin dhe përfaqësimin në procedurë për shqiptimin e masave të përkohshme për mbrojtje nga dhuna në familje pranë gjykatës kompetente.

Masat për mbrojtjen e viktimave

Ligjet aktuale ofrojnë kryesisht dy lloje masash për mbrojtjen e viktimave, të cilat sigurohen përmes procedurave përkatëse në gjykata.

1) **Procedurat qytetare**, të cilat parashikojnë masa të përkohshme mbrojtjeje, të cilat jepen në gjykatat civile dhe mund të paraqiten nga vetë viktimat, drejtpërdrejt në gjykatën themelore përkatëse ose nëpërmjet qendrës për punë sociale, sipas vendbanimit të viktimës. Masat e përkohshme mund të zgjasin minimumi 3 muaj dhe maksimumi 1 vit.

2) **Procedura penale**, në kuadër të së cilës sigurohet mbrojtja penale juridike e viktimave. Dhuna në familje është krim, prandaj parashikohen dënime me burg për autorët e dhunës.

Masat e përkohshme të mbrojtjes mund të parashtrohen pa marrë parasysh nëse për të njëjtin krim është duke u zhvilluar procedura penale (d.m.th., të dyja procedurat mund të zhvillohen në të njëjtën kohë).

Procedurat qytetare

Këto procedura parashikojnë masa të përkohshme mbrojtjeje, të cilat shqiptohen ndaj autorëve të dhunës në familje dhe me bazë gjinore, por qëllimi i tyre përfundimtar është të sigurojnë parandalimin e dhunës ndaj viktimave, pra funksioni i tyre është i natyrës mbrojtëse dhe fokusi i tyre është mbrojtjen e viktimave të dhunës në familje dhe me bazë gjinore.

Procedurat penale

Procedura penale fillon nga policia sipas detyrës zyrtare, pa kërkuar pëlqimin e viktimës, përveç veprës penale të lëndimit trupor, për të cilën kërkohet pëlqimi me shkrim. Është e nevojshme të denoncohet dhuna në komisaratin më të afërt ose viktimë të telefonojë në numrin e urgjencës të Ministrisë së Punëve të Brendshme - 192.

Viktima duhet të kërkojë të flasë me një oficer policie që punon në rastet e dhunës në familje. Pas dhënies së deklaratës, zyrtarët policorë do të mbledhin prova të tjera dhe së bashku me kallëzimin penal do t'ia dorëzojnë prokurorisë publike kompetente (PP), e cila nga ana e tij do t'ia përcjellë gjykatës kompetente.

Nëse jeta e viktimës ose jeta e anëtarëve të tjerë të ngushtë të familjes është në rrezik të rëndë, gjykata është e detyruar të urdhërojë largimin e menjëhershëm të dhunuesit nga shtëpia dhe të nxjerrë masën e ndalimit.

Njëkohësisht, njofton qendrën kompetente për punë sociale për marrjen e masave për mbrojtjen e viktimës. Punonjësit e policisë janë të detyruar të informojnë viktimën për masat që do të ndërmerren ndaj autorit të dhunës.

Masat për mbrojtjen e viktimave në qendrën për punë sociale

Qendrat e punës sociale kanë gamën më të gjerë të mundësive për të ofruar më shumë lloje të ndryshme shërbimesh për viktimat e dhunës në familje dhe me bazë gjinore, të cilat përfshijnë të drejtat monetare, shërbimet institucionale dhe jo-institucionale, sipas Ligjit për Mbrojtjen Sociale.

Të drejtat e viktimës së dhunës në familje, sipas Ligjit për parandalimin dhe mbrojtjen nga dhuna ndaj grave dhe dhuna në familje:

- Viktima ka të drejtë për ndihmë, mbështetje dhe mbrojtje nga dhuna në familje
- E drejta për t'u informuar nga zyrtarët për të drejtat e tyre, masat mbrojtëse, procedurat e ushtrimit të tyre, si dhe për shërbimet në dispozicion
- Shoqërues në procedurë
- Mbrojtja e integritetit personal
- Masat për mbrojtjen e viktimave, në kompetencë të QPS-së
- Masat e përkohshme të mbrojtjes, të vendosura nga gjykatat ndaj autorëve

Masat për mbrojtjen e viktimave në kompetencë të QPS-së përfshijnë:

- Akomodimi në Qendër për viktimat e dhunës në familje (zgjat 3+3+6 muaj, maksimumi 12);
- Kujdesi adekuat shëndetësor (sipas Ligjit për mbrojtje sociale, viktimat kanë të drejtë në kujdes shëndetësor);
- Ndërhyrja e menjëhershme psiko-sociale e viktimave;
- Trajtimi psiko-social i viktimave në një qendër këshillimi;
- Ndiurma për familjen për edukimin e rregullt të fëmijës;
- Ndiurma juridike dhe përfaqësim (ndihma juridike falas ofrohet në përputhje me Ligjin për Ndiurmën Juridike Falas);
- Forcimi ekonomik i viktimës nëpërmjet përfshirjes së saj aktive në tregun e punës (përfshirja e viktimës në programin e masave aktive të punësimit nëpërmjet Agjencisë së Punësimit të RMV)
- Qendra siguron që viktima të realizojë të drejtën e mbrojtjes sociale në përputhje me ligjin (ndihmë sociale, ndihmë financiare një herë deri në 12.000 denarë).

Format e mbrojtjes për fëmijët – viktima të dhunës

Fëmija është viktimë:

- kur vuani nga dhuna e drejtpërdrejtë,
- kur ka një marrëdhënie të dhunshme ndërmjet anëtarëve të familjes ose
- kur jeton në një mjedis ku ka marrëdhënie të dhunshme.

Kur një fëmijë shfaqet si viktimë, qendra e punës sociale merr masa mbrojtëse pa pëlqimin e prindit ose kujdestarit.

Me atë rast inicohet masa mbrojtëse “Mbikëqyrja mbi ushtrimin e të drejtës prindërore”, sipas rolit të qendrës për punë sociale, si organ i kujdestarisë.

Mbikëqyrja e të drejtave prindërore nënkupton që qendra vendos ndonjë nga masat brenda juridiksionit të saj, të cilat mund të përfshijnë:

- karakteri parandalues dhe mbështetës - ku zakonisht shqiptohet ndaj prindit që nuk është dhunues/ushqyes i dhunës ose përsëri,
- karakter represiv, edhe nëse është shqiptuar ndaj prindit dhunues / autorit të dhunës

Pavarësisht nga lloji i masave të vendosura nga Mbikëqyrja për ushtrimin e të drejtës prindërore, këto masa synojnë parandalimin e dhunës së mëtejshme, mbrojtjen e fëmijës dhe shërimin më të shpejtë të tij nga traumat, si pasojë e dhunës së përjetuar.

Masa të përkohshme ndaj autorëve për mbrojtjen e viktimave

Për të ndalur dhunën, për të hequr pasojat e dhunës së kryer dhe për të marrë masa efektive ndaj autorit të dhunës, autori i dhunës në familje mund të dënohet me këto **masa mbrojtëse të përkohshme**:

- Ndalimi i kërcënimit për të kryer dhunë në familje
- Ndalimi për të ngacmuar, ngacmuar, telefonuar, kontaktuar ose ndryshe komunikimi me një anëtar të familjes, drejtpërdrejt ose tërthorazi
- Ndalimi i afrimit në një distancë më të vogël se 100 metra në vendbanimin, shkollën, vendin e punës ose një vend të caktuar që vizitohet rregullisht nga një anëtar tjetër i familjes
- Largimi nga shtëpia pavarësisht nga pronësia
- Ndalimi i mbajtjes së armëve të zjarrit ose armëve të tjera ose konfiskimit të tyre
- E detyrueshme kthimi i sendeve që nevojiten për plotësimin e nevojave ditore të familjes
- Mirëmbajtja ligjore e detyrueshme e familjes
- E detyrueshme vizita në një qendër të përshtatshme këshillimi
- Trajtimi i detyrueshëm i shkelësit nëse abuzon me alkool, drogë dhe substanca të tjera psikotrope ose ka sëmundje mendore
- E detyrueshme për të kompensuar shpenzimet mjekësore dhe shpenzimet e tjera të shkaktuara nga dhuna në familje

Masat e përkohshme të mbrojtjes kërkohen me propozimin në gjykatën kompetente drejtpërdrejt nga vetë viktimat ose përmes qendrës për punë sociale.

Qendra për punë sociale mund të paraqesë propozim drejtpërdrejt, me pëlqimin paraprak të viktimës ose pa pëlqimin e viktimës kur është e nevojshme të mbrohet një fëmijë ose një person juridikisht i paaftë.

Masa e përkohshme e mbrojtjes:

- Mund të zgjasë të paktën tre muaj, dhe më së shumti deri në 1 vit.
- Mund të dorëzohet pavarësisht nëse është duke u zhvilluar procedura penale.
- Propozimin për caktimin e masës së përkohshme mbrojtëse viktimas mund ta paraqesë në gjykatën kompetente, drejtpërdrejt ose përmes qendrës për punë sociale, me kërkesë të saj dhe me pëlqimin e saj.
- **Përjashtim:** Për fëmijët dhe personat e paaftë për të vepruar, qendra për punë sociale do të paraqesë detyrimisht në gjykatë propozimin për caktimin e masës së përkohshme edhe pa pëlqimin e prindit ose kujdestarit.

MBANI MEND

- Çdo e treta grua në botë është viktimë e dhunës me bazë gjinore – dhunë fizike, seksuale ose psikologjike, dhe shumica e dhunës është shkaktuar nga partnerët ose bashkëshortët e tyre intim.
- Nga 20 deri në 40 për qind e grave në rajonin e Ballkanit Perëndimor dhe Turqisë vuajnë nga dhuna fizike dhe 50 për qind vuajnë nga dhuna psikologjike nga partnerët e tyre.
- Dhuna ndaj grave është shkaku numër 1 i vdekjeve dhe paaftësisë për gratë, duke prekur një miliard gra dhe vajza.
- Kompleksiteti i problemit të dhunës në familje, pasojat që lë ky problem, si për familjarët e prekur nga problemi i dhunës në familje, ashtu edhe për sektorin e biznesit, por edhe për shtetin në tërësi, kërkojnë angazhim dhe përpjekje të vazhdueshme nga të gjithë aktorët përkatës në shtet për të folur për seriozitetin e problemit, për të avancuar zgjidhjet ligjore dhe për të pasuruar burimet për viktimat dhe autorët e dhunës në familje.
- Nëse keni mundësi, loboni tek organet kompetente vendore dhe shtetërore për të hapur shërbime për viktimat dhe autorët e dhunës në familje dhe me bazë gjinore, sepse sjellja e dhunshme e autorëve nuk do të zhduket vetvetiu!

Kontaktet e qendrave për punë sociale në Republikën e Maqedonisë së Veriut

EMRI	ADRESA	KONTAKT	E-MAIL
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE BEROVË	Rr. Mladinski kej nr.2-a	033/471-072 070/213-464	jumcsrBerovo@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE MANASTIR	Rr. Komuna Karposh 66	047/231-641 071/342-463	jumcsrMakedonskiBrod@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE MAKEDONSKI BROD	Rr. Marshall Tito nr.9	045/274-137 045/274-138 076/475-975 071/371-048	jumcsrBitola@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE VINIC	Rr. "Strasho Pinxhur" nr.5	033/360-305 078/453-970	jucsrVinica@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE VALLANDOVË	Rr. Nikolla Karev 24	034/382-008 034/323-670 070/597-884	jucsrValandovo@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE GJEVGJELI	Rr. Marshall Tito 66	034/213-797 070/384-223 071/382-228	jumcsrGevgelija@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE GOSTIVAR	Rr. Major Qede Fillipovski nr.19	042/217-645 042/213-431 078/758-583	jumcsrGostivar@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE DIBËR	Rr. Atanas Iliq 66	046/838-170 046-831-400 071/299-926	jumcsrDebar@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE DELLÇEVË	Rr. Orce Nikollov 66	033/411-736 070-213-451	jumcsrDelcevo@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE DEMIR HISAR	Rr. Marshall Tito 66	047/276-751 078/827-067	jucsrDemirHisar@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE KRUSHEVË	Rr. Niko Doaga 66a	048/476-466 048/476-866 071/261-190	jucsrKrushevo@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE KUMANOVË	Rr. Todor Vellkov nr. 4	031/438-160 076/299-464	jumcsrKumanovo@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE K. PALLANKË	Rr. Nikola Tesla 66	075/451-037	jumcsrKrivaPalanka@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE KOÇAN	Rr. Goce Dellçev 66	033 274-141 033/274-139 071/226-407	jumcsrKocani@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE KËRÇOVË	Rr. Sande Shterjoski nr.13	045/225-326 075/389-998	jumcsrKicevo@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE KAVADAR	Rr. Tikveshko Vostanie nr.11	043/414-102 043/420-552 072/277-568	jumcsrKavadari@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE KRATOVË	Rr. Goce Dellçev 66	031/481-228 071/393-677 076/493-280	jucsrKratovo@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE NEGOTINË	Rr. Aco Axhilov 66	043/365-238 076/469-030	jumcsrNegotino@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE OHËR	Rr. 7 Nëntor nr. 282	046/279-753	jumcsrOhrid@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE PRILEP	Rr. Stevan Apostollovski 66	048/424-595 078/412-027	jumcsrPrilep@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE PROBISHTIP	Rr. Jordan Stojanov nr. 16	032/483-127 032/482-770 078 674 088	jucsrProbishtip@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE RESNJE	Rr. Lenina 66a	047/451-419 047/452-552 070/224-533	jucsrResen@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE RADOVISH	Rr. 22 Tetor 66	075/276-184	jumcsrRadovish@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE SHKUP	Rr. Nikolla Vapcarov 6p.11	02/3 297-700 02/3 297-703 072/577-969	jumcsrSkopje@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE STRUGË	Rr. Dimitar Vllahov 66	046/786-976 078/506-300	jumcsrStruga@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE STRUMICË	Rr. Lenina 84	034/325-401 034/324-377 075/377-798	jumcsrStrumica@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE S.NIKOLLË	Rr. Velko Vllahovik 38 a	032/443-305 070/210-995	jumcsrSvetiNikole@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE VELES	Rr. Nada Budnikosharova nr. 3	043/231-426 043/231-355 070/216-607	jumcsrveles@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE TETOVË	Rr. "121" nr. 2	044/331-575 070/209-028	jumcsrTetovo@mtsp.gov.mk
IP QENDRA PËR PUNË SOCIALE SHTIP	Rr. Partizanska 31 a	032/385 031 076/475-050	jumcsrShtip@mtsp.gov.mk

Letërsia e shfrytëzuar / materialet prej në internet

Pjesa më e madhe e përmbajtjes së këtij doracaku bazohet në materialet për trajnerë për kryerjen e edukimit të profesionistëve që punojnë për dhunën në familje dhe dhunën me bazë gjinore ndaj grave, organizuar nga Ministria e Punës dhe Politikës Sociale, si dhe në përmbajtjen aktuale ligjet që rregullojnë problemin e dhunës në familje dhe me bazë gjinore.

Ligji për parandalimin dhe mbrojtjen nga dhuna ndaj grave dhe dhuna në familje

chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/2021/1a28a922f364401e94935d4d694b9d75.pdf

Ligji për familjen – teksti i rishikuar i vitit 2015

chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/zakoni/5.11_%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%20%D0%B7%D0%B0%20

Informacione kontaktuese për qendrat për punë sociale në Republikën e Maqedonisë së Veriut

https://aspi.mk/imateli/362/

Përgjegjësitë e Qendrës për Punë Sociale

https://www.mtsp.gov.mk/specijalizirani-uslugi-za-zrtvi-na-semejno-nasilstvo.nspix

MPPS - Regjistri i ofruesve të licencuar të shërbimeve sociale:

https://www.mtsp.gov.mk/registri-ns_article-registar-na-licencirani-davateli-na-socijalni-uslugi.nspix

https://www.mtsp.gov.mk/content/images/kom/1/REGISTAR.jpg

Protokolli për bashkëpunim të ndërsjellë të subjekteve kompetente për marrjen e masave për parandalimin, parandalimin dhe mbrojtjen nga dhuna ndaj grave dhe dhuna në familje

https://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/2023/protokoli/%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%A2%D0%9E%D0%9A%D0%9E%D0%9B%20%D0%97%D0%90%20%D0%9C%D0%95%D0%83%D0%A3%D0%A1%D0%95%D0%91%D0%9D%D0%90%20%D0%A1%D0%9E%D0%A0%D0%90%D0%91%D0%9E%D0%A2%D0%9A%D0%90-%D0%9D%D0%90%D0%A1%D0%98%D0%9B%D0%A1%D0%A2%D0%92%D0%9E%20%D0%92%D0%A0%D0%97%20%D0%96%D0%95%D0%9D%D0%98%20%D0%98%20%D0%A1%D0%95%D0%9C%D0%95%D0%88%D0%9D%D0%9E%20%D0%9D%D0%90%D0%A1%D0%98%D0%9B%D0%A1%D0%A2%D0%92%D0%9E.pdf

Lidhje me informacione të tjera të dobishme

Doracak për zhvillimin e shërbimeve sociale në nivel vendor

chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/priracnik_socijalni_usligi.pdf

Doracak për forcimin e kapaciteteve të mbrojtjes sociale në nivel lokal

chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/publikacii_2022/Priracnik.pdf

www.redcross.org.mk